

אתר דעת * לימודים * גיליון 19 * תשפ"ג-ד * 2022/23/24

"מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא"⁽¹⁾

רפי נוסבוים

אם נרצה לחלק את הזמן שעשו ישראל במדבר, מיציאת מצרים ועד שערי הארץ, לתקופות – נראה כי החלוקה הטבעית ביותר היא: **המסע להר סיני, סביב הר סיני, והמסע מהר סיני.** חלוקה זו מבדילה בין תקופות מסע, לבין תקופת החניה הממושכת בסיני (הכוללת את עליות משה להר, את חטא העגל ואת הכנת המשכן והקמתו), והיא מבליטה את מרכזיותו של הר סיני:²

יש הרבה הגיון בחלוקה זו, ואנו לא באים לדחות אותה ולבטלה. ואולם, בחינה מדוקדקת של משכי האירועים והתקופות השונים לאורך המסע מגלה, שמשך כל תקופה אינו מקרי כלל – דבר המעלה אפשרות חלוקה נוספת, ופותר כיווני חשיבה חדשים בהבנת המאורעות שבתקופות אלו:

בני ישראל יצאו ממצרים בט"ו בניסן, וקיבלו את התורה בסיני לאחר **50 יום**. לאחר מכן, משה עלה להר סיני לקבלת הלוחות הראשונים, למשך **40 יום**⁽³⁾. לאחר חטא העגל משה עלה

¹ שמות כג/כו. לנחות הקוראים, הערת שוליים הכוללת ציון מקור ללא תוכן, מסומנת בסוגריים, כך: (4).
² במאמר נפרד, התמקדנו בשתי תקופות המסע המסומנות תכלת, ומצאנו בהן הקבלה וסדר. ראה: נוסבוים, רפי, "שני מסעות, מנורה וארון", בתוך: לימודים – כתב עת וירטואלי לענייני חינוך והוראה, אתר "דעת", גיליון 17, תשפ"א (2020/21). כתובת אינטרנט: https://www.daat.ac.il/daat/ktav_et/maamarim/masaot.pdf.
³ שמות כד/יח.

להר סיני פעם שניה למשך 40 יום⁴ על מנת לכפר על ישראל, ולאחר מכן עלה פעם שלישית למשך 40 יום⁽⁵⁾ לקבלת הלוחות השניים. אם כן, לפנינו סדרה של: 40 ← 40 ← 40 ← 40. סדרה זו של 40←40←40←50 הסתיימה ביום הכיפורים⁽⁶⁾, עם ירידתו של משה רבנו למחנה ישראל עם הלוחות השניים, ולמחרת התחילו ישראל בהכנת המשכן, עד הקמתו בניסן. בראש חודש ניסן הקימו ישראל את המשכן, ובכ' באייר⁽⁷⁾: "נִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת", ובני ישראל יצאו מסיני, בדרכם לארץ ישראל. 30 יום של חודש ניסן⁸, בתוספת 20 ימים מחודש אייר, יחד הם 50 יום. דרכם של ישראל אל פאתי הארץ נמשכה, לפי מסורת חז"ל⁹, 40 יום: דרך שלושת ימים שבה הלך ארון הברית לפני המחנה⁽¹⁰⁾ + חודש ימים של אכילת השלו⁽¹¹⁾ + שבעת ימים של צרעת מרים⁽¹²⁾, ובסה"כ כאמור: 40 יום. לאחר מכן נשלחו המרגלים לתור את הארץ, וחזרו מקץ 40 יום, ומאחר שחטאו ישראל, נענשו "לרעות במדבר" 40 שנה⁽¹³⁾. שוב לפנינו סדרה של: 40 ← 40 ← 40 ← 50, וקשה להאמין שהדבר מקרי!

שתי הסדרות הללו תוחמות משני הצדדים את הכנת המשכן והקמתו, וממילא מעלות אפשרות לחלוקה אחרת של התקופות: ¹⁴

① ממצרים להר סיני, ② הכנת המשכן והקמתו, ③ מהר סיני לארץ ישראל.

4 דברים ט"ח. יש מקום לדון האם משה עשה תקופה זו על גבי ההר או למרגלותיו, ונדון בכך בנפרד, בנספח.
 5 שמות לד/ד, כח.
 6 רש"י שמות לג/יא.
 7 במדבר י"א.
 8 בלוח הנהוג בימינו, חודש ניסן הוא חודש מלא. בימי קדם, כמובן, הדבר אינו הכרחי.
 9 בבלי תענית כט'. (ר' חזקוני במדבר יב/טז). במאמר נפרד נדון בע"ה בפרשנות הפס' הרלוונטיים לחשבון זה.
 10 במדבר י"ג.
 11 במדבר י"א, כ.
 12 במדבר יב/טו.
 13 במדבר יד/לג.
 14 יצוין, שבציוד הימני של סרגל הזמנים, התקופות אינן לגמרי רצופות, ולמשל, יום הטיפול בעגל ובעובדיו ("יח תמוז, ראה רש"י שמות לג/יא) חוצץ בין 40 הימים הראשונים לבין 40 הימים האמצעיים. עוד יצוין, שהתקופה האמצעית, תקופת בניית המשכן, אורכה 170 יום בחשבון גס, לפי 6 חודשים (תשרי-אדר), פחות עשרת ימי תשובה (170=10-30*6), אך חשבון זה התעלם מכך, שגם בקידוש החודש ע"פ עדות, המציאות האסטרונומית מחייבת, שלפחות חלק מן החודשים בתקופה זו חסרים. (בלוח הנהוג בימינו, יש לפחות 2 חודשים חסרים בתקופה זו). אמנם, בזמן קידוש החודש ע"פ עדות, גם חודשים אלו עשויים להיות מלאים במקרה של עננות המונעת את ראיית הירח. גם בלי זה, ניתן לצרף למניין 170 יום, שעוד נשוב אליו בהמשך, גם את יוה"כ עצמו, ואת יום הקמת המשכן (א' ניסן). ואפשר שבכל מקרה יש להחשיב חודש כ-30 יום, באופן סמלי.

(תקופות ①+② חופפות בדיוק לשנה הראשונה ליציאת מצרים, ותקופה ③ נפתחת בשנה השניה)

בניגוד לחלוקה האינטואיטיבית שהצענו בתחילת דברנו, בחלוקה זו, מעמד הר סיני, חטא העגל והעליות של משה רבנו להר סיני – נכללים תחת הכותרת הראשונה "ממצרים להר סיני". חלוקה זו מדגישה לא את חשיבותו ומרכזיותו של הר סיני, אלא את חשיבותו ומרכזיותו של המשכן, ולא בכדי:

מקומו של הר סיני קבוע, אך קדושתו זמנית. מקומו של המשכן זמני, אך קדושתו קבועה, והיא מיועדת ללוות את ישראל לדורות. בהר סיני ישראל היו פסיביים, ואף בדרך אליו וממנו ישראל היו מובלים. ההמתנה הפסיבית למרגלות ההר הובילה אותם לחטא העגל (וכנראה כך גם בחטא המרגלים). בהכנת המשכן, לעומת זאת, ישראל היו אקטיביים, החל מרוח ההתנדבות יוצאת הדופן שהפגינו באיסוף החומרים¹⁵, ועד יצירת המשכן וכליו. כשמשווים את אורכו של תיאור מעשה הבריאה עם אורכו של תיאור מעשה המשכן, ניכר שהתורה הקדישה הרבה יותר פסוקים למעשי ישראל מאשר למעשה הקב"ה, ללמדנו, שעיקרה של התורה אינו מעשי הקב"ה, אלא ההכוונה שלו למעשי בני האדם. בכלל זה, שיאה של יציאת מצרים אינו באותות שעשה ה' במצרים ואף לא בהתגלות על הר סיני, אלא **במעשה ישראל המביא להשראת שכינה: המשכן.**¹⁶

הופעת שתי סדרות של 50-40-40-40 אינה יכולה להיות מקרית, והיא מראה על תכנית אלוקית כלשהי, שבה יש כנראה משמעות עמוקה (ונסתרת) למספר הימים שאורכת כל תקופה. אין ביכולתי לספק הסבר מתקבל ומאיר עיניים למשמעות המספרים האלו דווקא¹⁷, אך מה שכן נוכל לעשות הוא, לנסות לעקוב אחר התבנית המסודרת שבתוכה משובצים האירועים – שחלקם נוצרו **בדיעבד**, כתוצאה מחטאי ישראל – בניסיון להבין מה היתה התכנית האלוקית מלכתחילה:

ראשית, כל המספרים על הרצף 50-40-40-40 מציינים **ימים**. גם במשבצת האחרונה בתקופה ③ (בציר הזמן שלעיל) היו אמורים להיות – ע"פ הסדר – ארבעים **ימים**, אך במקום זאת יש לנו ארבעים **שנה**. הדבר מוסיף משמעות לפסוק⁽¹⁸⁾: "יום-לשנה יום-לשנה תשא אֶת עֲוֹנֹתֵיכֶם, אַרְבָּעִים שָׁנָה". שנית, אלמלי חטאו ישראל בחטא המרגלים (וממילא לא היו 40 שנה

¹⁵ שמות לו/ד-ה: "וַיֵּבְאוּ כָּל הַחֲקָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ... וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: מְרִבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֵבֶדָה לְמְלָאכָה..."

¹⁶ בהקשר זה, ראוי להזכיר את המחלוקת הידועה האם פרשיות המשכן נכתבו כסדרן (למשל, רמב"ן שמות כה/א), או שלא כסדרן (למשל, רש"י שמות לא/ח). לדעה שפרשיות המשכן נאמרו לאחר חטא העגל וכתגובה אליו – נראה לכאורה שהמשכן הוא מציאות של 'בדיעבד'. כאן לא נקטנו כאפשרות זו.

¹⁷ אם מישהו מבין הקוראים יכול להחכים אותי בעניין זה – אשמח מאד! (טל' 058-40-40-123, עדיף בהודעה) ¹⁸ במדבר יד/לד.

19, (במדבר), ובהנחה שהסדר המספרי היה נשמר, ניתן לנחש, שאת המשבצת של 40 הימים האחרונים היו תופסות ההכנות לקראת הכניסה לארץ. כמה זמן לקחו הכנות אלה בפועל? ההכנות לכניסה לארץ כוללות שני צדדים: הכנה רוחנית להקמת ממלכה שתהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש, והכנות גשמיות-טכניות לקראת המלחמות הצפויות. ההכנה הרוחנית, הלא היא נאומי משה שבספר דברים, נמשכה כ-40 יום, וליתר דיוק: **37 יום**, החל מא' בשבט (20) ועד יום פטירתו, שחל (ע"פ חשבון שערכו חז"ל²¹) ביום ז' באדר. לכן, יתכן²² שניתן לצרף את הימים שהוקצו להכנה הגשמית (23): " וַיֵּצֵא יְהוָה... לְאמֹר: הֲכִינוּ לָכֶם צִדָּה, כִּי בְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה."

נחזור אל צידו הימני של ציר הזמן, אל ארבעים הימים שעשה משה רבינו בהר סיני: מפשט הפסוקים²⁴ נראה, שארבעים הימים הראשונים, לא נועדו אלא לצורך הציווי על המשכן, שהרי זהו הנושא היחיד²⁵ הנדון בין הפסוק (26): "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָם וַיַּעַל אֶל הַקָּהָר, וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה", לבין נתינת לוחות הברית וירידתו מן ההר.²⁷ ציוויים אלו מסתיימים בתיאור: "וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה – כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר סִינַי – שְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת, לַחֹת אֶבֶן, כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים... וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה: לֶךָ רֵד...". ולמה הגיע הזמן לרדת?

כי כילה לדבר איתו על אודות המשכן, ועתה, 'עובר לעשייתו', יש לבנותו! אלא שבא חטא העגל ושיבש את הדברים: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה: לֶךָ רֵד כִּי שַׁחַת עַמְּךָ". אך אלמלי חטאו ישראל בעגל, לא היה שום צורך ב-40 ימי הכפרה ו-40 ימי הלוחות השניים, והיו מתחילים בבניית המשכן מיד לאחר ירידת משה מן ההר.¹⁶

19 חטא המרגלים היה כמובן "בדיעבד", וישנו דיון (שלא ניכנס אליו כאן), האם עצם שליחת המרגלים היתה בדיעבד, לפי דרישת ישראל (כך נראה מדברים א/כב-נג), או לכתחילה, בצו ה' (כך נראה במדבר יג/א-ב).

20 דברים א/ג.

21 גמרא קידושין ל"ח עמוד א'. וכך הוא החשבון: לאחר מות משה, ישראל התאבלו עליו 30 יום (דברים לד/ח), ולאחר 3 ימים נוספים של הכנת צידה לדרך (יהושע א/יא), עברו את הירדן בי' בניסן. אם נספור אחורה מ' בניסן 3 ימי הכנת צידה ו-30 ימי אבל, נגיע לכך שיום פטירת משה (וסיום הנאומים) היה בז' באדר, ואם כן נאומי משה בספר דברים נמשכו 37 יום.

22 בין התקופות חצצו 30 ימי האבל על מות משה. ועדיין, מניין ימי ההיערכות לכניסה לארץ, עולה לכדי 40 יום.

23 יהושע א/יא.

24 כך בקריאה פשוטה של הפסוקים כסדרם. כידוע, הדבר שנוי במחלוקת (רש"י שמות לא/ח, רמב"ן לה/א, ועוד).

25 גם מחצית השקל (תחילת פרשת כי תשא) משמשת למשכן, וגם הפסוקים המצויים על השבת (לא/יב-יז) נאמרו ע"מ לתחום את מלאכת המשכן לימות החול בלבד (שם, רש"י ורמב"ן ועוד).

26 שמות כד/יח, הפסוק החותם את פרשת משפטים.

27 אמנם, הפסוק הנ"ל, החותם את פרשת משפטים בתיאור משה העולה להר סיני ובא בתוך הענן, מזכיר את הפסוק, החותם את מעמד הר סיני בתיאור משה הניגש אל הערפל אשר שם האלהים, ויתכן בהחלט שמדובר על אותו האירוע עצמו (ובכלל, יש הרבה מקום לעיון בתיאורי עליותיו של משה להר), ולפי זה יתכן מאד שגם פרשת משפטים נאמרה ב-40 היום הראשונים, אך עדיין, סדר הפסוקים מציב את ציווי המשכן בין תיאור העליה לארבעים הימים ובין תיאור הירידה, ובכך מציג אותם כמטרה העיקרית של 40 הימים הללו.

אם כן, סדר הדברים לפי התכנית המקורית הוא: **50 יום** עד הר סיני – **40 יום** על הר סיני ← **X יום** להכנת המשכן. האם יורשה לנו להניח שהכנת המשכן היתה נמשכת 80 יום ← (40+40), והתבנית של 50-40-40-40 היתה נשמרת? ע"פ המדרש, זוהי אכן פחות או יותר התקופה שנדרשה **בפועל** להכנתו:

רש"י כותב כך: "**בי' בתשרי**, נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה 'סלחתי כדברייך', ומסר לו לוחות האחרונות, וירד והתחיל לצוותן על מלאכת המשכן...' (28), "**ולמחרת התחילו בנדבת המשכן**" (29). ואמנם שבעת ימי המילואים וחנוכת המשכן היו בפועל כחצי שנה לאחר מכן, בראש חודש ניסן, אך במדרש (30) מסופר, שההכנות הסתיימו הרבה לפני כן: "**בכ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן**, ועשה מקופל עד אחד בניסן... והיו ישראל ממלמלין על משה לומר: למה לא הוקם מיד? שמא דופי אירע בו? והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק... ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה! אמר הקב"ה: עלי לשלם! מה שלם לו הקב"ה? חנוכת חשמונאי...".

בי"א בתשרי החלו בנדבת המשכן, ובכ"ה בכסלו היה מוכן להקמה. אם הכנתו נמשכה מי"א בתשרי ועד כ"ד בכסלו – משך התקופה: 73 ימים, ³¹ וביחד עם 7 ימי המילואים – **80 יום בדיוק**. נראה אם כן, שהתכנית המקורית היתה: **50 יום** עד הר סיני – **40 יום** על הר סיני – **80 יום** הכנת המשכן. 7 ימי המילואים תוכננו ל-7 הימים הראשונים של חנוכה, והשיא מגיע ביום השמיני, שבו נאמר (32): "**כי היום ה' נראָה אֱלֹהֵיכֶם!**", וביחד ימים אלו תואמים בדיוק את 8 ימי החנוכה.

בסופו של דבר, כאמור, נדחתה הקמת המשכן לר"ח ניסן, הוא היום השמיני לימי המילואים, ובו ביום מתו נדב ואביהוא. משם והלאה, על פני שתיים וחצי פרשות, מופיעות מצוות רבות, כולן עם נוסח הפתיחה הרגיל: "וידבר ה' אל משה (ו/או) אהרן", וכולן ללא ציון קשר **מפורש** כלשהו למות נדב ואביהוא. ואלו הן הפרשיות הנידונות בפרשות אלו:

- "וַיִּן וְשָׂרָא אֶל-תְּשֻׁתָּהּ..." ³³

- "זאת הַחֲמִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ..." ⁽³⁴⁾

- "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ..." ⁽³⁵⁾

²⁸ רש"י שמות לג/יא.

²⁹ רש"י שמות לא/יח.

³⁰ ילקוט שמעוני, מלכים א' פרק ו', רמז קפ"ד.

³¹ בהנחה שתשרי וחשוון יחד מונים 59 יום. (מאחר וחודש נמשך כ-29.5 יממות, וכמחצית מן החודשים מלאים)

³² ויקרא ט/ד.

³³ ויקרא יח. בין פרשייה זו לבין "זאת הַחֲמִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ..." ישנה פרשיית: "...וְאֵת שְׁעֵיר הַחֲטָאת דָּרַשׁ-דָּרַשׁ מִזֶּשֶׁה..." (יב-כ), שקשורה כמובן למות נדב ואביהוא, אך פה מינינו רק מצוות, ולא דיבורים של משה אל אהרן.

³⁴ ויקרא יא/ב.

³⁵ ויקרא יב/ב.

- "אדם כי יהיה בעור-בשרו שאַת... (36)
- "זאת תהיה תורת המצַרע ביום טְהָרָתוּ... (37)
- "כי תבאו... ונתתי נגע צרעת בבית אָרץ אַחֲזַתְכֶם... (38)
- "איש איש כי יהיה זב מבשרו... (39)

כאמור, כל אלה מופיעות עם נוסח הפתיחה הרגיל: "וידבר ה' אל משה (ו/או) אהרן", ולפתע, אחרי הפסקה בת שישה פרקים, חלקם ארוכים מאד, הפרשייה העוסקת בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, מתחילה בפתיחה חריגה (40): "וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן...". למה לאחר כזו הפסקה, דווקא הפרשייה העוסקת בעבודת יוה"כ מקושרת למוות בני אהרן? הפרשנים על אתר שואלים זאת, ועונים כל אחד בדרכו, ולמשל, שבא הכתוב להזכיר לאהרן את מות בניו, כדי לזרזו לדייק בפרטי העבודה.⁴¹

הניתוח שהעלינו לעיל, מאפשר הצעה נוספת לקשר שבין מות בני אהרן ביום השמיני ובין עבודת יום הכיפורים: כתוצאה מחטא העגל ושתי תקופות הכפרה עליו, 80 ימי הכנת המשכן (ע"פ דרכנו בהבנת המדרש), **התחילו** מיום הכיפורים והסתיימו בחנוכה, אך אלמלי החטא, היו **מסתיימים** ביום הכיפורים, ואם כן, חנוכת המשכן, שבה אירע מות בני אהרן נועדה להתרחש ביום הכיפורים עצמו.⁴² עצם מותם כנראה לא נועד להתרחש כלל, ובכל זאת, לא מן הנמנע שעונשם נובע לא רק מקדושת המשכן, אלא גם מקדושת המעמד והיום, ומעמד זה נועד מלכתחילה (לפי הצעתנו) ליום הכיפורים.⁴³

נסכם את הדברים שראינו עד כה:

התכנית המקורית היתה:

36 ויקרא יג/ב.

37 ויקרא יד/ב.

38 ויקרא יד/לד.

39 ויקרא טו/ב.

40 ויקרא טז/א.

41 רש"י שם. וקצת קשה, שהרי בפסוק: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן אַחִיךָ...", המילים המודגשות אינן המילים שנאמרו לאהרן, אלא הערת הכתוב. (אמנם ניתן לקשר אליהן את המשך הפסוק: "דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֵל יְבֵא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ.. וְלֹא יָמוּת").

42 הציווי על שבעת ימי המילואים נאמר בשמות פרק כ"ה, ובפסוקים לה-לו שם נאמר: "...שְׁבַעַת יָמִים תִּמְלֹא יָדָם. וְפָר חֶטְאֵת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם, עַל הַכֹּפְרִים". הקישור לענייננו אינו הכרחי, אך המילה כיפורים (בצורתה זו) היא מילה די נדירה בתנ"ך, ומתוך 8 מופעים שלה, 5 קשורים באופן חד-משמעי ליום הכיפורים דווקא. בנוסף, מעניין להזכיר גם את העובדה, שהחזון בו רואה יחזקאל הנביא את בניין בית המקדש העתידי, התרחש [בראש [=ראשית] השָׁנָה בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ"] (יחזקאל מ/א), ואף שניתן היה לפרש זאת גם על י' בניסן, בעקבות דברי חז"ל (ערכין י"ב עמוד א'), הפרשנים שם תמימי דעים שמדובר ביום הכיפורים.

43 בנוגע לקשר אפשרי בין יוה"כ לבין חנוכה, ובפרט "זאת חנוכה", נצטט את האמור באתר 'הגבאי' (דינים ומנהגים לחדש טבת): "מנהג חסידים לאחל זה לזה בחנוכה – ופרט ב'זאת חנוכה' – גמר חתימה טובה, או גמר טוב", וכן מביא הר' אברהם בליקשטיין במאמר באתר 'כיכר השבת' בשם ספר "בני יששכר" (<http://kikarhashabat.co.il/> את-חנוכה-מהות-היום.html), וביקיפדיה ערך "זאת חנוכה", מובא בשם ר' ישראל מרז'ין: "מה שהצדיקים יכולים לפעול.. בראש השנה ויום הכיפורים, יכול יהודי פשוט לפעול.. בזאת חנוכה".

- ❖ **50 יום** עד הר סיני, **40 יום** על הר סיני, **40+40 יום** להכנת המשכן.
 ❖ **50 יום עבודת המשכן**, **40 יום** עד הארץ, **40 יום** למרגלים, **40 יום** הכנות לכניסה.

← סה"כ: שתי תקופות **רצופות** של 50←40←40←40.

בפועל:

- ❖ חטא העגל גרר עיכוב של 40 יום כפרה + 40 יום של הלוחות השניים (באותם הימים שנועדו מלכתחילה להכנת המשכן).
 ❖ הכנת המשכן קיבלה זמן משל עצמה, מחוץ לשתי הסדרות של 50←40←40←40. המלאכה הושלמה אמנם בתום 80 יום, אך הקמת המשכן בפועל נדחתה עד א' ניסן.
 ❖ חטא המרגלים גרר עיכוב של 40 שנה, (באותה המשבצת שהיתה אמורה להיות מוקדשת להכנות לקראת הכניסה לארץ).

← סה"כ: שתי תקופות **לא רצופות** של 50←40←40←40, **וביניהן בניית המשכן**.

לעיל, ציטטנו את המדרש העוסק בדחיית הקמת המשכן לחודש ניסן. הקביעה שהקמת המשכן לא נעשתה מיד עם סיום הכנתו, אלא **נדחתה**, מעוגנת היטב בפשט הפסוקים⁽⁴⁴⁾:
 "וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה, וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה'... וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקְיָם אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד" – אם לאחר השלמת ההכנות היה צורך לצוות על תאריך ההקמה – הרי שההקמה לא היתה בתום ההכנות.
 אם כך, למה נדחתה הקמת המשכן, ולמה עד א' ניסן דווקא? תשובה אחת פשוטה היא, שזהו היום הראשון של השנה המקראית. תשובה שניה ראינו במדרש הנ"ל, שהדחיה נועדה כדי להקים אותו בחודש שנולד בו יצחק אבינו. **המבנה המספרי שמצאנו מעלה אפשרות להסבר שלישי:**

בין יוה"כ (שבו ירד משה מסיני וציווה על הקמת המשכן), ובין א' בניסן (שבו הוקם המשכן)⁴⁵, יש לנו 6 חודשים, פחות 10 ימים (עשרת ימי תשובה), ובסה"כ תקופה בת **170 יום**,⁴⁶ המפרידה בין שתי תקופות בנות 50←40←40←40. ובכן, אם נערוך את החשבון: $40+40+40+50 = 170!$ אם כך, יש לנו **שלוש** תקופות, **שכל אחת מהן של 40+40+40+50...**

47

⁴⁴ שמות לט/מג – מ.ב.

⁴⁵ ובדומה, תכנית המקדש ניתנה ליחזקאל ב' בתשרי (ור' הע' 42), ונראה שחונכתו נועדה להתקיים בא' ניסן: "בְּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ, תִּקַּח פֶּרֶךְ... וְחִטַּאת אֶת הַמִּקְדָּשׁ" (יחזקאל מה/ח, והש' פס' יח-כ עם מג/יח-כז).

⁴⁶ וראה הערה מספר 14.

⁴⁷ כאמור, הסדרה האמצעית של 50←40←40←40 התחילה **למחרת יום הכיפורים**. מעניין לציין בהקשר זה, שיהודי אתיופיה מקדשים את חג הסיגד **50 יום** לאחר יום הכיפורים.

כהערות סיום נציין, שגם בסוף ארבעים שנות הנדודים אנו נתקלים בתבנית זו, אם כי בצורה פחות מובהקת וברורה:

שנת הארבעים נפתחת בחזרת ישראל לפאתי הארץ (קדש מדבר-ציון) ומות מרים בחודש הראשון באחד לחודש⁽⁴⁸⁾, ובמות אהרן בחודש החמישי באחד לחודש⁽⁴⁹⁾. שני אירועים אלה תוחמים תקופה של 4 חודשים, ואם יורשה לספור באופן סמלי את כל החודשים כבני 30 יום – מדובר בתקופה של 120 יום, שהם 40+40+40.⁵⁰

גזירת 40 השנים התחילה בט' אב, וכנראה גם הסתיימה בט' אב⁵¹, במות כל דור יוצאי מצרים. קשה מאד להתחקות אחרי תאריכי האירועים הבאים (מלחמת סיחון, מלחמת עוג, ברכות בלעם, מלחמת מדין, ואירועים אחרים), אך לשם הסקרנות נבדוק: לו היתה מתחילה שם סדרה נוספת של 50-40-40-40, האם היתה נופלת על תאריכים בעלי משמעות? – 50 יום אחרי ט' באב חל ראש השנה, ו-120 יום אחר כך (שוב: אם יורשה לספור את החודשים כבני 30 יום) חל ראש חודש שבט, היום בו מסתיים ספר במדבר, ובו פתח משה רבינו בנאומו ספר דברים, כהכנה לקראת הכניסה לארץ.⁽⁵²⁾

⁴⁸ במדבר כ/א.

⁴⁹ במדבר לג/לח.

⁵⁰ לאור פסו' ספירת העומר (ויקרא כג/טו, טז), מתבקש לקשר את המספר הטיפולוגי 50, לשבע שבועות ועוד אחד. כאמור, פרק כ' במדבר פותח את שנת ה-40 במות מרים ו-40+40+40 יום אחריה – מות אהרן, ומעניין לציין, שבפרק הקודם, העוסק בטהרה מטומאת מת, ובכך אולי מסכם באופן עקיף את "קורות" ישראל בשנות הנדודים, מופיעים 7 פעמים הביטויים 'שבעת ימים' / 'ביום השביעי' (ועוד פעם אחת בהקשר של 7 הזאות הדם).

באשר לסמליותה של תקופה בת 120 שנה המתחלקת ל-40+40+40, ראוי לציין מספר מקורות:

הגמרא (חולין קלט:): קושרת את הפסוק: "לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה" (בראשית ו/ג) ל-120 שנות חייו של משה, והשל"ה הקדוש (תורה אור, תצווה, סי' עג; משפטים, סי' קיט) קושר בין 120 שנותיו של משה, לבין 120 הימים שעשה על הר סיני, המתחלקים לשלש תקופות של 40 יום.

ילקוט שמעוני (תתקס"ה, וכמעט באותן מילים גם בספרי, דברים לד/ז, פסקה שז, סעיף לג) מדגיש ש-120 שנותיו של משה, כמו גם שנותיהם של שלושה נוספים ממנהיגי ישראל, נחלקו לשלש תקופות של 40 שנה: "ומשה בן מאה ועשרים שנה – זה אחד מארבעה שמתו בני מאה ועשרים, ואלו הן: משה, והלל הזקן, ורבן יוחנן בן זכאי, ור' עקיבא.

משה היה במצרים ארבעים שנה, ובמדין ארבעים שנה, ופרנס את ישראל ארבעים שנה.

הלל הזקן עלה מבבל בן ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופרנס את ישראל ארבעים שנה.
רבן יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופרנס את ישראל ארבעים שנה.

רבי עקיבא [שימש חכמים מ' שנה (בספרי ליתא)], ולמד תורה ארבעים שנה, ופרנס את ישראל ארבעים שנה". עוד ניתן להוסיף, שהמספרים 50, 40 מופיעים במקומות נוספים בתנ"ך, ולמשל בהליכתו של אליהו הנביא לחורב, ועוד, וברבים מן המקומות מתקבלת התחושה שהמספרים סמליים. כדוגמא לכך, ניתן למנות את האמור בסיפור המבול: "וַיְהִי הַגֹּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה" (בראשית ז/ב), ולאחר מכן נאמר: "וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וָמָאתַיִם יוֹם" (שם פס' כד). 150 יום הם שלוש פעמים 50, ויתכן שלפנינו סדרה הפוכה, של 40-50-50. עוד נציין, שהמבול התחיל "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בַּשְּׁבַעַתָּה עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ" (שם פס' יא), ושבעה ימים לפני כן, אמר ה' לנח: "בא אֶתָּה וְקַל בֵּיתְךָ אֶל הַתְּבֵנָה... כִּי לַיְמִים עוֹד שָׁבַעַתָּה אֲנֹכִי מְמַטֵּר עַל הָאָרֶץ, אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה" (שם פס' א, ד). מכאן שהציווי על נח להיכנס לתיבה נאמר 40 יום אחרי ראש השנה.

⁵¹ אי"ה, נשוב בעתיד להנחה זו, ונבחן ביתר דקדוק את תאריכי התקופה המדוברת, במסגרת מאמר נפרד.

⁵² דברים א/ג.

ביבליוגרפיה:

1. תנ"ך שלם, הוצאת קורן, ירושלים, תש"ס.
2. תנ"ך שלם, מהדורה מקוונת, אתר התנ"ך של מכללת הרצוג.
3. תנ"ך שלם, מהדורה מקוונת, אתר מכון ממרא.
4. חומש תורת חיים, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, תשנ"ח.
5. תלמוד בבלי, הוצאת טל-מן, ירושלים, תשמ"א.
6. סדר עולם רבא, מהדורת ראטנער, הוצאת האלמנה והאחים ראם, ווילנא, תרנ"ז.
7. מדרש ספרי, מהדורה מקוונת מתוך אתר "ספריא".
8. ילקוט שמעוני, מהדורה מקוונת מתוך אתר "דעת", שבילי התנ"ך.
9. שני לוחות הברית, מהדורה מקוונת מתוך אתר "ספריא".
10. איזקסון, מירון ח': "המשכן ממשיך את מעשה בראשית", באתר "הארץ", בכתובת האינטרנט:
<https://www.haaretz.co.il/literature/1.1093353>
11. בליקשטיין, אברהם "זאת חנוכה: מהות היום", באתר האינטרנט "כיכר השבת", בכתובת האינטרנט:
<http://kikarhashabat.co.il/%D7%96%D7%90%D7%AA-%D7%97%D7%A0%D7%95%D7%9B%D7%94-%D7%9E%D7%94%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%99%D7%95%D7%9D.html>
12. "בעקבות מה זכו ישראל במשכן?", אתר התנ"ך של הרצוג, בכתובת האינטרנט:
<https://www.hatanakh.com/articles/בעקבות-מה-זכו-ישראל-במשכן>
13. "דינים ומנהגים לחודש טבת", אתר הגבאי, בכתובת האינטרנט:
<https://www.hagabay.net/%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%9E%D7%A0%D7%94%D7%92%D7%99%D7%9D/2513-%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%9E%D7%A0%D7%94%D7%92%D7%99%D7%9D-%D7%9C%D7%97%D7%95%D7%93%D7%A9-%D7%98%D7%91%D7%AA.html>
14. נוסבוים, רפי, "שני מסעות, מנורה וארון", בתוך: לימודים – כתב עת וירטואלי לענייני חינוך והוראה, אתר "דעת", גיליון 17, תשפ"א (2020/21). בכתובת האינטרנט:
https://www.daat.ac.il/daat/ktav_et/maamarim/masaot.pdf
15. רייצס, מנחם מנדל, "בדרך הרמז – רמזי תורה מלוקטים ומעובדים לכבוד ז' אדר", בתוך אתר "חב"ד און ליין", בכתובת האינטרנט: <https://col.org.il/news/136516>

